

Поредна година на стратегически предизвикателства

Димитър Радев
Управител на БНБ

Поредната от кризисни изпитания през последните години демонстрира високата адаптивност и устойчивост на банковия сектор в България. Това се вижда и при текущата неустойчива макроикономическа среда, доминирана от външни фактори с висока степен на риск и несигурност, на фона на нестабилна вътрешна политическа рамка. Показателите на банковия сектор за капиталова адекватност, ликвидност и рентабилност продължават да надвишават средните в Европейския съюз.

Началото на годината е време за фокус върху предстоящите задачи и стратегическите предизвикателства. За банковия сектор те в голяма степен са свързани с необходимостта от успешно финализиране на процеса на присъединяване на България към еврозоната. Този процес вече ангажира значителни усилия и ресурси, както на Българската народна банка, така и на банките.

Основен риск пред процеса на присъединяване в определения времеви хоризонт е развитието на политическата ситуация в страната. Успехът на процеса предполага активни политически консултации с нашите външни контрагенти и мащабна законодателна дейност вътре в страната в рамките на следващите няколко месеца. Продължаващата политическа криза поставя под въпрос, както политическите, така и законодателните действия в подкрепа на процеса на присъединяване.

В подобна политическа среда напълно основателен е въпросът, какъв трябва да бъде подходът на БНБ и банковия сектор към процеса на присъединяване? Отговорът на този въпрос трябва да отчита две важни обстоятелства. Първо, независимо от политическата криза, парламентът прие в края на миналата година с близко до конституционно мнозинство решение, с което задължи правителството и БНБ да ускорят подготовката за присъединяване на страната към еврозоната с целева дата 1 януари 2024г., и второ, БНБ и банковият сектор до голяма степен вече са част от еврозоната след ефективното присъединяване на страната към Европейския банков съюз на 1 октомври 2020г.

Следователно, БНБ и банковият сектор трябва да продължат активно със започнатата вече техническа подготовка. С оглед на стратегическата предопределеност на процеса, резултатите от тази подготовка ще останат необходими, дори при възможно забавяне в темпа на процеса, в контекста на политическата ситуация през следващите няколко месеца.

От позицията на БНБ, подготовката за присъединяването към еврозоната няма да промени рамката или оперативното функциониране на банковия надзор. Това произтича от посоченото обстоятелство, че вече над две години България е пълноправен член на Единния надзорен

механизъм (ЕНМ) след присъединяването към Европейския банков съюз и установяването на тясно сътрудничество между БНБ и Европейската централна банка. Неразделна част от този процес беше и включването на българския лев във Валутния механизъм II през юли 2020г.

Същевременно, БНБ текущо изпълнява голям спектър от други задачи по въвеждане на еврото, произтичащи от компетентностите и отговорностите на централната банка. За тази цел сме осигурили необходимата организация и ресурси. Приетият от Управителния съвет на БНБ миналия месец бюджет на БНБ за 2023г. определя около 110 млн. лева разходи за дейности специално във връзка с подготовката за еврото и още около 53 млн. лева в инвестиционната програма на БНБ, свързани с тази подготовка.

БНБ е ръководна част от институционалния механизъм на процеса на въвеждане на еврото в България. Управителят на БНБ е съпредседател (заедно с министъра на финансите) на Координационния съвет за подготовка за членството в еврозоната. Също така, БНБ отговаря за три работни групи, обособени в рамките на Координационния съвет: “Пари (банкноти и монети)”, “Кредитни и други финансови институции” и “Платежни системи и доставчици на платежни услуги”. Всяка от тези групи съответства на ресорите на трите управления в БНБ и е ръководена от подуправител на БНБ.

Отговорностите на БНБ при така създадената организация покриват широки сфери. Сред работните ангажименти попадат изборът на дизайн на българските евромонети, изтеглянето на българския лев от обращение, адаптирането на софтуера на банкоматите за работа с евро, както и предоставянето на евро на банките.

Сред гореизброеното, например, една задача с висок времеви приоритет и значителен обществен интерес ще бъде изборът на национална страна на бъдещите български евромонети. С оглед на напредналия стадий на практическата подготовка, налице са аргументи (вкл. по примера на други присъединили се преди нас към еврозоната страни) българските евромонети да възпроизведат дизайна на настоящите ни разменни монети. Това ще улесни разпознаваемостта и прехода към новите монети в България и ще осигури приемственост в историята на българските парични знаци и утвърждаване на националната идентичност чрез познатите символи на българския лев – вече в мащабите на цялата еврозона и при глобалното разпространение на еврото.

По-нататък, настоящите задачи на БНБ също обхващат координацията на подготовката на поднадзорните на БНБ лица, както и адаптирането за работа с евро на платежните системи, системата за регистрация и сетълмент на ДЦК, и счетоводните системи, обслужващи работата на БНБ.

Дейностите на БНБ, произтичащи от Националния план за въвеждане на еврото, имат своите проекции в организационни и функционални въпроси вътре в БНБ. Те засягат адаптации или изграждане на нови системи и

процеси, необходими за практическото включване на централната ни банка в Евросистемата.

Ето защо, общият комплекс от дейности на БНБ по подготовката за еврозоната (както свързани с изпълнението на Националния план, така и с вътрешни за институцията процеси и проекти) са предмет на редовна отчетност в Управителния съвет на БНБ. Това затваря цялостния цикъл на работата в БНБ по подготовката за въвеждане на еврото – планиране, ресурсно обезпечаване, координация на проекти и процеси, и отчетност.

Освен БНБ, банките също играят важна роля в инфраструктурната подготовка и ефективното въвеждане на еврото. Те вече изпълняват интензивен график с многобройни практически проекти, свързани с присъединяването към еврозоната. Координацията между БНБ и банките е на добро ниво и формира оценката за цялостния напредък в процеса на подготовка за еврото. За целта в централната банка вече пристига периодична и конкретна отчетност от банките, включително по отношение на остойностяването на разходите за доработки на системите им.

Както за БНБ, ориентирите за предстоящите задачи и отговорности за банките са очертани в Националния план за въвеждане на еврото. Планът описва необходимостта от подготовка за дейности, като превалутиране на депозитите, кредитите, ценните книжа и другите финансови инструменти, както и на дяловите участия. Преди датата на въвеждане на еврото банките трябва да подготвят информационните си системи за двойно представяне в левове и евро по основни банкови документи и транзакции (салда по сметки, банкови преводи, тегления на банкомат, тарифи за таксите и комисиони, плащания по главници и лихви, лихви по депозитни сметки).

В деня на въвеждането на еврото ще се извърши автоматично преобразуване на банковите сметки от лев в евро. Всички средства в лева по текущи, депозитни, спестовни и други сметки в банките и другите доставчици на платежни услуги ще бъдат преобразувани безплатно в евро. Вследствие от автоматичното конвертиране от лев в евро ще има промени в номиналната стойност на обезпеченията, заложените или ипотекирани в полза на банките.

Банките ще имат важни отговорности и при обмяната на банкноти и монети - в месеците преди въвеждане на еврото и след това. Например, две седмици преди датата на въвеждане на еврото БНБ ще започне предварително да захранва банките с евробанкноти и евромонети с българска национална страна. В същия период банките ще започнат да снабдяват търговците и “Български пощи” ЕАД с евробанкноти и евромонети с българска национална страна (без такса) – т.нар. вторично предварително захранване.

След въвеждането на еврото, през първите 6 месеца банките (заедно с “Български пощи” ЕАД) задължително ще предоставят безплатна обмяна на банкноти и монети от лева в евро. След изтичането на първите 6 месеца до 1 година след въвеждането на еврото банките ще бъдат задължени

да продължат да обменят банкноти и монети от лева в евро, като вече ще могат да прилагат такса за тази услуга. След изтичане на 1 година от въвеждането на еврото услугата за обмяна на банкноти и монети от лева в евро, отново с възможност за прилагане на такса за тази услуга, ще се предоставя от банките по тяхна преценка. БНБ ще продължи да обменя банкноти и монети от лева в евро безплатно и безсрочно.

В заключение, всичко гореописано не изчерпва областите, в които предстоят месеци на пределна мобилизация за банковия сектор, БНБ и другите институции, при това, в сложна политическа среда. Например, както беше посочено, ключово значение за успешно и навременно присъединяване към еврозоната има законодателната програма. Народното събрание вече успя да приеме важни актове, например, промени в Закона за БНБ, свързани с изпълнението на препоръки в предишни доклади на ЕЦБ за оценка на конвергенцията на България. Предстоят, обаче, още важни законодателни промени, например, свързани с правната интеграция на БНБ в Евросистемата и с необходимостта от приемане на Закон за въвеждане на еврото в България, уреждащ рамковите принципи, правила и процедури за въвеждането на еврото като официална валута у нас.

Всичко това илюстрира сериозността и значимостта на предстоящите задачи и проекти. Напредъкът по тях и постигането на целта за присъединяване към еврозоната от 1 януари 2024г. ще продължават да зависят от развитието на политическата ситуация и мотивацията за общи и координирани усилия на всички ангажирани институции в България. Близките месеци могат да предефинират и дадат решаващ импулс за стратегическото развитие, не само на банковия сектор, но и на българската икономика, като цяло.

